

ADİYAMAN ÜNİVERSİTESİ'NİN KENTSEL MEKÂN VE SOSYAL ÇEVRE ÜZERİNDEKİ ETKİSİ (ALTINŞEHİR MAHALLESİ'NDEKİ HANELER VE İŞLETMELER ÜZERİNE BİR İNCELEME)

Gazanfer KAYA*

Özet

Üniversiteler, bilimin en yetkin şekilde üretildiği kurumların başında gelir. Bilimsel üretim, üniversiteler için temel bir amaçtır. Aynı zamanda üniversiteler, kuruldukları bölge ve kentin sosyal, ekonomik ve kültürel gelişimine katkı sağlarlar. 2006 yılında kurulmuş olan Adiyaman Üniversitesi, yakın çevresi ve kentin gelişiminde, dinamik bir unsur olarak öne çıkmaya başlamıştır. Özellikle de Adiyaman Üniversitesi'nin kısa bir zaman diliminde artan öğrenci, akademik ve idari personel sayısı bu dinamiğin temel bileşenleridir. Bu çalışmanın konusu, Adiyaman Üniversitesi'nin yakın çevresindeki kentsel mekâna ve sosyal çevre üzerindeki etkisidir. Bu nedenle Adiyaman Üniversitesi'nin de içinde yer aldığı Altınşehir Mahallesi'ndeki 200 hane ve 62 işletmede görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Saha araştırmasında elde edilen veriler ışığında, üniversite ve yakın çevresi arasındaki etkileşim analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, Adiyaman Üniversitesi'nin yedi yıl içerisinde ulaştığı 15 bin öğrencisi ve çalışanı ile kentin ekonomik ve sosyal gelişimine bir hareketlilik getirdiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Adiyaman Üniversitesi, kentsel mekân, kentleşme, Altınşehir Mahallesi.

* Yrd. Doç. Dr. Adiyaman Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, gakaya@adiyaman.edu.tr

**ADIYAMAN ÜNİVERSİTESİ'NİN ETKİSİ ÜZERİNDE KENTSEL
MİKAN VE SOSYAL ÇEVRE ÜZERİNDEKİ ETKİSİ OLUŞTURMADA BİRLİKTE,
EĞİTİM, SİYASET, KÜLTÜR GİBİ UNSURLAR DA KENTLEŞME ÜZERİNDE ÖNEMLİ ETKİLERE SAHİPTİRLER.
BU BAĞLAMDA ÇALIŞMAMIZIN ANA EKSENİNİ, BİR EĞİTİM KURUMU OLAN ÜNİVERSİTENİN KENTSEL
MEKAN VE SOSYAL ÇEVRE ÜZERİNDEKİ ETKİSİ OLUŞTURMAKTADIR. BİLİNDİĞİ ÜZERE ÜNİVERSİTELER,
YAPTIKLARI BİLİMSEL ARAŞTIRMA, PROJE VE ÇALIŞMALARLA, BULUNDUKLARI ÇEVRENİN GELİŞİMİNDE
ÖNEMLİ ROLLERİ YERİNE GETİRİRLER. NİTEKİM GÜLTEKİN'E GÖRE ÜNİVERSİTELER KURULDUKLARI
KENTİN NÜFUSUNU HEM NİCEL HEM DE NİTEL OLARAK ETKİLEMELERDİR. ÜNİVERSİTE**

Abstract

Universities are those institutions which are most capable to produce science. Scientific production is the main purpose of universities. At the same time universities contribute to social, economic and cultural development of the cities and region in which they are established. Adiyaman University which was founded in 2006, began to come forward as a dynamic institution for the development of the close surroundings and the city. The increase of the number of students and academic and administrative staff Adiyaman University in a short period of time is the essential component of this dynamism. Subject of this study is Adiyaman University's impact on the close surrounding in the urban space and the social environment. For this reason, interviews were conducted with 200 households and 62 businesses in Altınşehir District in which Adiyaman University is situated. The interaction between the university and the surrounding area has been analyzed in the light of the data that have been obtained by the survey conducted. As a result of the research, it has been asserted that within seven years after its establishment Adiyaman University with its 15,000 students and employees has brought a mobility to the urban's economic and social development.

Keywords: *Adiyaman University, urban space, urbanisation, Altınşehir District.*

1. GİRİŞ

Kentsel mekanların gelişiminde üretim biçimi temel bir rol oynamakla birlikte, eğitim, siyaset, kültür gibi unsurlar da kentleşme üzerinde önemli etkilere sahiptirler. Bu bağlamda çalışmamızın ana eksenini, bir eğitim kurumu olan üniversitenin kentsel mekan ve sosyal çevre üzerindeki etkisi oluşturmaktadır. Bilindiği üzere üniversiteler, yaptıkları bilimsel araştırma, proje ve çalışmalarla, buldukları çevrenin gelişiminde önemli rolleri yerine getirirler. Nitekim Gültekin'e göre üniversiteler kuruldukları kentin nüfusunu hem nicel hem de nitel olarak etkilemektedirler. Üniversite

bünyesinde görev alacak akademik ve idari personelin yanında, üniversitede okumaya gelen binlerce öğrenci kentin nüfusunu sayısal olarak önemli oranda artırmaktadır. Bununla beraber, farklı yöre ve kültürlerden gelen personel ve öğrencilerin yöre halkıyla etkileşimi sonucunda, kent nüfusunun nitelik olarak da etkilenmesi söz konusudur (2008: 267).

Türkiye'nin az gelişmiş bir bölgesi olan Güneydoğu'da 2006 yılında kurulan Adıyaman Üniversitesi; göç, hızlı-çarpık kentleşme, işsizlik, yoksulluk, sosyo-kültürel gelişmemişlik gibi toplumsal sorunları yaşayan Adıyaman kenti için önemli bir beklenti kaynağı olmuştur. Bu bağlamda üniversite kurulduğu yıldan günümüze geçen yedi yılda hızlı bir büyüme dinamiği yakalamıştır. Üniversitenin taşıdığı bu potansiyelin en büyük etkisini, yakın çevresinde gözlemlemek olanaklıdır. Özellikle üniversiteyle birlikte Altınşehir Mahallesi'nin fiziksel mekanı ciddi bir değişim geçirmiştir. Nitekim sayıları hızla artan 1+1 stüdyo daireler, yurtlar, süpermarketler ve perakende satıcılar ve yoğun konut alanları ile kentsel mekan üretilmiştir. Araştırmamız, bu süreci sadece bir fiziksel mekan boyutuyla değil, bütün toplumsal yönleriyle incelemeyi amaçlamıştır. Bu nedenle üniversitenin çevrenin sosyo-kültürel gelişimine etkisi, üniversitenin nasıl algılandığı ve de üniversite-çevre etkileşimi araştırma kapsamındaki veriler çerçevesinde analiz edilmiştir.

1.1. Kentsel Mekan

İnsan doğa ve insan-insan ilişkisi, toplumsal yaşamın temeldir. Bu ilişki bir mekan ve zaman boyutunda gerçekleşir. İnsanların, doğa karşısında üstünlük kurması, bir başka deyişle onu işlemeye başlaması, yerleşik bir mekan olgusunu ortaya çıkarmıştır. Yerleşik mekana geçiş ve ilk köylerin oluşturulması pek çok kaynakta bir devrim, "Tarım Devrimi" olarak nitelendirilmektedir. Bu yaşam biçimi bilindiği üzere, daha fazla nüfusu besleyecek ürünün ortaya çıkmasına, yine artı ürünün pazarlanmasına kaynaklık etmiştir. Böylece nüfusları büyüyen köylerden kasabalara ve oradan da daha büyük

yerleşim birimlerine geçiş yaşanmıştır. Kent olarak adlandırılan bu yerleşim birimleri, merkezi bir bölge olmanın yanında, tarımsal artığın denetiminin yapıldığı, ticaret ve el zanaatları uğraşlarının önem kazandığı ve çevresine göre gelişmiş olan merkezi konumdaki yerlerdi. Bu yeni yerleşim birimlerinin kurulmasını Gordon Childe, tarım devriminden sonraki ikinci büyük devrim, yani “Kent Devrimi” (Childe, 1950) olarak nitelendirmiştir. Kıray’a göre ise, insanlık tarihinde bitki ve hayvanların ehlileştirilmesi, yani tarımın başlaması ilk büyük evrimi meydana getirmiş, toprağa yerleşmeyi mümkün kılmıştır. Tarım, nüfusun belirli bir yerde toplanmasını, yoğunluk kazanmasını sağlayabilmiştir. Bu ilk yerleşme düzenlerinden sonra medeniyetlerin tarihi aşağı yukarı, kentlerin tarihleridir denebilir (2007: 9).

Araştırmalar ilk kent topluluklarının ekolojik açıdan, büyük nehirlerin geçtiği verimli ovalarda kurulduğunu göstermektedir. İlk kentler, MÖ 3000’in biraz öncesinde Nil nehri vadisi, Fırat ve Dicle nehirleri arasındaki vadilerde doğmuş ve daha sonra kentler Filistin, Suriye, Anadolu, İran, Orta Asya ve İndus vadisine yayılmıştır (Huot, 2000: 13; Ertürk ve Sam, 2009: 33).

Kavramsal olarak İngilizce’de “city”, Fransızca’da “la ville”, sözcüklerine karşılık gelen kent, yönetsel ve siyasal bir içeriğe sahiptir. Bu anlamdaki kent, Latince aslındaki civitas’ın anlatmak istediği anlamı tam olarak karşılar. Oysa, İngilizce’de kullanılan “urban” ve bunun Fransızca’daki karşılığı olan “urbain” sözcükleri, toplumbilimsel kent tanımlarına daha uygun düşmekte, kent öz yapısına sahip olan yerleşimleri belirtmek üzere, niteleme sıfatı olarak kullanılmaktadır (Keleş, 2008: 111).

Kenti, sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidiş geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinmelerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşlarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi olarak tanımlamak mümkündür (Keleş, 1998: 75). Kıray’a göre, kentler bilindiği gibi tarımsal olmayan üretimin yapıldığı ve daha önemlisi hem tarımsal hem de tarım dışı üretimin

dağıtımının kontrol fonksiyonlarının toplandığı belirli teknolojik seviyelere göre büyüklük heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme biçimleridir (2007: 28). Bal'a göre ise kent farklılaşmış, uzmanlaşmış, heterojen insan toplumdur, sadece mekan organizasyonu değildir. Şüphesiz ki, her kentsel toplum kendi kültürüne, gelişmişlik düzeyine göre kentsel mekanı biçimlendirir. Ancak kentsel mekanın kendi başına bir anlamı yoktur ona anlam veren kentsel toplumdur. Kentsel mekan kentin görünen dış yüzü ise kentte yaşayan toplum ona biçim veren dinamik ve yaratıcı özdür (2003: 2).

Kentsel mekana ilişkin yukarıdaki tanımların da işaret ettiği gibi, bir yerleşme yerindeki tarım dışı üretim biçiminin yaygınlığı, nüfusun yoğunluğu, heterojenliği, sosyal ve politik örgütlenme düzeylerinin varlığı kentin tanımında öne çıkan noktalar. Dolayısıyla bir mekanı kent olarak nitelendirebilmek için, kenti oluşturan her bir bileşenin dikkate alınması gerekir. Kısacası, kent insanlığın yerleşik yaşama geçtikten sonra oluşturduğu, özgün yerleşmelerden biridir. Bir başka deyişle kent, insanın mekan üzerinde şekillendirdiği toplumsal ilişkilerin bir boyutudur. Kent, aynı zamanda üzerinde yerleşen insanların da ilişkilerini biçimlendiren bir öze sahiptir.

1.2. Kentleşme

Toplum yapısında meydana gelen değişimlerin sonucunda gerçekleşen kentleşme, günümüz dünyasının en temel toplumsal gerçekliklerinden biridir. Bu durum hem gelişmiş hem de gelişmemiş toplumlar için söz konusudur.

Toplumdaki yapısal değişmelerinin en göze çarpan yönü olan kentleşmeyi Kiray, her şeyden önce nüfusun büyük oranının tarımdan ve topraktan kopup tarım dışı alanlarda, sanayilerde hayatlarını kazanmaya ve yaşamaya başlamaları olarak tanımlamaktadır (1982: 57). Tekeli'ye göre ise kentleşme, bir insan yerleşmesinin ya da (bu yerleşme kent olmuşsa) kentin, tarım dışı üretim, büyüklük, yoğunluk, heterojenlik ve

bütünleşme derecelerinin artma yönünde değişmesi olayıdır. Bir ülkede kentleşme, o ülkedeki yerleşmelerin bu yönde değişmeleri olayıdır (2011: 20).

Kentsel mekan üzerindeki en büyük değişim Sanayi Devrimi ile olmuştur. On sekizinci yüzyılın ortasında Sanayi Devrimi'nin süreçleri nüfus artışı, artan sanayi üretimi ve üretim sistemlerinin makineleşmesi de dahil olmak üzere İngiltere'de başlayıp değişik hızlarla Avrupa'nın diğer devletlerine yayıldı; bu süreçler, on üçüncü yüzyıldan beri ilk kez Avrupa'daki kent sisteminin nitel ve nicel boyutlarını değiştirdi (Benevolo, 2006: 165). Yeni kentler, öncekilerin ticarete dayalı yapısından farklı olarak, endüstriyel üretime ve sermayeye bağlı servet oluşturmaya dayalı yeni ekonomik sistemin merkezi oldu (Thorns, 2004: 15). Erkan'ın belirttiği gibi sanayi dalları yerleşim yeri olarak, eski kentlerin dışında enerji kaynaklarının, ulaşım araçlarının ve hammadde kaynaklarının ve işgücünün kolay ve ucuz olduğu; tüketicinin ise çok olduğu yerleri yerleşim yeri olarak seçmiştir. Bu durum fabrikaların yanında siyasal kapitalizmin simgesi durumunda olan işçi kentlerinin doğmasına yol açmıştır. Bu nedenle sanayileşme ve kentleşme ayrılmaz bir biçimde birbirine bağlı olarak gelişmiştir (2002: 47). Dolayısıyla işbölümünün ve uzmanlaşmanın yoğun olduğu sanayileşme hızlı bir kentleşmeye yol açmış ve sanayileşmenin yol açtığı olgular ve dönüşümler en çarpıcı biçimde kendisini göstermiştir. Ayrıca kentler, toplumdaki değişiklikleri ve yeni şekillenen toplumun özelliklerini bünyesinde taşımaktadır. Yeni oluşan kent merkezleri ile ortaya çıkarken, bu merkezler yeni üretim ilişkilerinin biçimlendirdiği yeni hayat tarzlarının göstergesi olmuşlardır (Deveci, 2011: 28). Bu bağlamda Keleş'e göre kentleşme, sanayileşme ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplumda artan oranda örgütlemeye, uzmanlaşmaya ve insanlar arası ilişkilerde kentlere özgü değişikliklere yol açan nüfus birikimi sürecidir (1998: 80).

Üretim biçimindeki değişimin, yani ekonomik öge'nin kentleşme tanımında özel bir ağırlığı vardır. Kentleşmenin, tarımsal üretimden daha ileri bir üretim düzeyine geçiş olarak tanımlanması bu yüzdendir (Keleş, 2008: 25). Ekonomik nedenlerden bir kısmı,

köylü nüfusu köyünden iten, tarım kesimini içinde bulunduğu koşullardan kaynaklanan nedenlerdir. Kapitalistleşmiş tarım işletmeleri, tarımdaki işgücünün azalmasını özendirici etkide bulunmaktadır Özellikle az gelişmiş ülkelerde, tarımın verimliliği ve kişi başına düşen tarımsal gelir köylüyü köyünde tutmaya yetmeyecek kadar düşüktür. Gerek bu yetersiz gelirin, gerekse toprak sahipliğinin dengesiz dağılımı, tarım topraklarının çok parçalanmış olması ve toprak erozyonu itici etmenleri güçlendiren nedenlerdir (Keleş, 2008: 31-32).

Kentleşme, sadece yeni bir ekonomik örgütlenme ve değişmiş bir fiziki çevreyi belirtmez; aynı zamanda insanın davranış ve düşüncelerine de etki eden yeni bir değişik sosyal düzeni ifade eder (Güçlü, 2002: 113). Bu bağlamda kentleşme "kentli" olarak nitelendirilen bir yaşam tarzının oluşumuna kaynaklık eder. Dolayısıyla kentleşmeye sadece, kent olarak kabul edilen yerleşmelerdeki nüfus birikmesi olarak bakılamaz. Sezal göre ise sosyolojik bir kavram olan kentleşme, "dar mekânlı" bir cemaat hayatından, "geniş mekânlı" bir cemiyet (toplum) hayatına geçiş ve ikinci yaşama şekline göre yeni "sosyal münasebetlere" ve bunun gerektirdiği "yeni teşkilatlanmalara giriş" olarak tasvir edilebilir (1992: 22).

Yukarıda ifade edilen kentleşmeye ilişkin tanım ve yaklaşımlardan yola çıkarak, kentleşme olgusunun temel özellikleri şöyle sıralanabilir: 1- Kentleşme bir değişimi, bir süreci içeren devingen bir kavramdır. 2- Kentleşme, demografik bir süreci içerir. Bu süreç kentsel alanlarda doğum oranlarının ölüm oranlarından fazla olmasının yanı sıra, kırsal alanlardan kentlere gelenlerle yani göçler yoluyla gerçekleşmektedir. 3- Kentleşme olgusunun bir diğer özelliği, ekonomik nitelikli olmasıdır. Öncelikle, kentleşme, sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye bağlı olarak ortaya çıkan bir olgudur. 4- Kentleşme insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir süreçtir. 5- Kentleşme, yönetsel bir örgütlenme sürecini içerir (Ertürk ve Sam, 2009: 11-13).

Kentleşme, tarımdaki ve sanayideki değişmelerin ortaya çıkardığı bir sonuçtur. Başka bir anlatımla, kentleşme, teknolojideki gelişmelerin, tarımsal ve tarımsal olmayan üretim biçimi ve ilişkilerindeki değişimlerin bir sonucudur. Kentleşme aynı zamanda toplumsal değişme sürecini önemli ölçüde etkileyen ve bazı toplumlarda da hızlandıran bir olgudur. Başka bir anlatımla, kentleşme, yalnızca bir “sonuç” olarak kalmamaktadır (Kartal, 1978: 4-5). Böylece kentleşme olgusu hem bir sonuç hem de toplumsal yapıda ortaya çıkan değişim ve sorunların da nedenidir.

1.3. Üniversitelerin Kentsel Mekana ve Sosyal Çevreye Etkisi

Üniversiteler, toplumdaki bireylerin ve genel olarak da toplumun gelişiminde önemli rol oynayan ve de oynaması beklenen bir eğitim kurumudur. Evrensel bir kurum olan üniversiteler, toplumsal yapıdaki değişmelerin sonucuna göre şekillenmiştir. Üniversiteler aynı zamanda yetiştirdikleri öğrenciler, ürettikleri bilimsel veriler ile toplumsal sorunların çözümüne katkı sunarak toplumsal değişme ve gelişimde önemli işlevleri yerine getirirler.

Yükseköğretim kurumları; toplumda verimliliğin artması, işsizliğin azalması, bireysel gelirin artması, bunların sonucunda ülkenin ekonomik gelişmesinin sağlanmasında ve pek çok sosyo-kültürel gelişmeleri de beraberinde getirdiği için bireyler ve toplumlar için büyük önem taşırlar (Görkemli, 2011: 29). Ayrıca üniversiteler de bünyelerindeki bilim dallarıyla, araştırma merkezleriyle kentin ekonomik ve toplumsal yapısını tanımak ve sağlıklı bir kentsel gelişimini gerçekleştirmek için bilgi ve veri üretmek durumundadır. Bu bağlamda, değişen ve gelişen dünya koşullarında üniversiteler, “bilim yuvası” olmanın ötesinde görevler ve sorumluluklar üstlenmek durumunda kalmaktadırlar. Çünkü, üniversitelerin buldukları kentler giderek büyümekte, kentsel nüfus artmakta, kentsel ve çevresel sorunlar da karmaşık bir hal almaktadır (Korkut, 2011: 3).

Üniversitelerin buldukları bölgeye olan ekonomik ve sosyo-kültürel katkılarını özetle birkaç maddede toplamak mümkündür:

- Bölgesel gelir ve işgücü hareketliliğinde iyileşme sağlanması gibi ekonomik beklentiler,
- Konut, sağlık olanakları, iletişim ve taşımacılıkta iyileşme gibi sosyal ve fiziksel altyapı beklentileri,
- Kültürel etkinliklerin artması, yaşam kalitesinin iyileşmesi gibi sosyal ve kültürel beklentiler,
- Eğitime katılma oranında artış, doğum-ölüm oranında değişme, göçün azalması gibi eğitimsel ve demografik beklentiler olarak sıralanabilir (Florax, 1987; akt. Gültekin vd., 2008: 266).

Kısacası, üniversiteler, hem yaptığı harcamalar hem de istihdam ettiği personel sayesinde yöre ekonomisine büyük katkılar sağlayabilmektedirler. Bu katkılar yapı itibarıyla aynı zamanda doğrudan yerel ekonomiyle ilgilidir. Üniversitelerde istihdam edilen personel genellikle o yörede ikamet eden insanlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla o yöredeki işsizlik sorununa da önemli katkılar sağlamaktadır (Gültekin vd., 2008: 266).

1.4. Türkiye'de Üniversitelerin Kentsel Mekâna ve Sosyo-Ekonomik İlişkilere Etkisi

Türkiye'de üniversitelerin kuruluşu, Osmanlı'nın modernleşme sürecinde başlamış, üniversite konusu, 19. yüzyılın ortalarından itibaren aydınların, yöneticilerin başlıca eğitim davalarından birisi olmuştur. Nihayet ilk üniversite 1900'de kurulan Darülfünun olmuştur (Katoğlu, 1997: 397). Cumhuriyetin ilanından yaklaşık on yıl sonra gerçekleştirilen üniversite reformu, Türkiye'de Avrupa üniversitelerine benzer içerikte bilim kurumu meydana getirmeyi amaçlamıştır (Katoğlu, 1997: 400).

Türkiye’de üniversiteler 1950’ye kadar İstanbul ve Ankara merkezli kalmıştır. 1955-1960 yılları arasında ise Trabzon’da (Karadeniz Teknik Üniversitesi-1955), İzmir’de (Ege Üniversitesi-1955), Erzurum’da (Atatürk Üniversitesi-1957) ve Ankara’da (Orta Doğu Teknik Üniversitesi-1959) yeni üniversiteler kurulmuştur. Kırdan kente göçlerin başladığı bir dönemde kurulan bu üniversiteler ile bu kentler, yükseköğrenim yapmak isteyenler veya çocuklarına yüksek öğrenim yaptırmak isteyen aileler için de bir çekim merkezi olmuşlardır. Cumhuriyetin 50. yılına ulaşıldığında Türkiye’de toplam 12 üniversite vardı. 1973 yılından 1980’e kadar geçen süreçte Türkiye’nin farklı bölgelerde bulunan kent merkezlerinde yeni üniversiteler açılmaya devam etmiştir (Sargın, 2006: 39-40). 1982’de çıkartılan 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ile üniversiteler yükseköğretim kuruluna bağlanmış, 1961 Anayasasının tanıdığı bilimsel ve idari özerklik ortadan kaldırılmış, idari ve akademik kadrolara gelmede uygulanan seçimin yerini atama almış, özel ve vakıf üniversitelerinin kurulabilmesi mümkün olmuş ve yükseköğretim paralı hale getirilmiştir (Katoğlu, 1997: 403). Türkiye’de üniversite kurulması 1990’da hız kazanmıştır. Nitekim 1992 yılında Türkiye’de 22 devlet üniversitesi kurulmuştur (Sargın, 2006: 42). 2006 ve 2007 yıllarında ise öne çıkan “Her İle Bir Üniversite” politikası, mevcut üniversitelere yenilerini eklemiştir. Dolayısıyla ortaya çıkan hızlı üniversiteleşme; kentlerin ekonomileri için gelişim potansiyel taşıırken; diğer taraftan kurulan üniversitelerde yetersiz altyapı, bina, araç-gereç, akademik kadroların azlığı, bu kurumların çoğunu adeta birer “tabela üniversitesine” dönüştürmüştür.

1990’lı ve 2000’li yıllarda kurulan üniversitelerin kentlerin gelişimine etkisine odaklanan, bir takım çalışmalara yakından bakmakta fayda vardır. Türkiye’de üniversitelerin kentlerin sosyo-ekonomik yapısına katkılarını inceleyen bilimsel çalışmalar, 1990’lı yıllardan itibaren başlamıştır. Bu konudaki ilk çalışmalardan birisi, Saliha Erkonak Aydemir’in, “Karadeniz Teknik Üniversitesi’nin Kent ve Bölge Ekonomisine Doğrudan ve Dolaylı Ekonomik Etkileri” adlı çalışmasıdır. Burada Aydemir, Karadeniz Teknik Üniversitesi’nin bölgeye ve Trabzon iline yaptığı ekonomik katkıları

ölçen çarpan katsayısına ilişkin araştırmasıyla Türkiye'deki ilk önemli çalışmaya imza atmıştır. Aynı şekilde Hayriye Atık'ın Erciyes Üniversitesi'nin Kayseri iline olan ekonomik katkısını araştırdığı, "Üniversitelerin Yerel Ekonomiye Katkıları: Teori ve Erciyes Üniversitesi Üzerine Bir Uygulama (1999) ve Murat Özyaba'nın, üniversitelerin kentsel gelişmedeki rolünü irdeleyen çalışması, "Kentsel Gelişmede Üniversitenin Rolü: Uludağ Üniversitesi ve Bursa" (1999), 1990'lı yıllarda önemli sayılabilecek diğer iki çalışmadır. Ayrıca Muhammed Karataş'ın 2002 yılında yazdığı, üniversitelerin buldukları ilin ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamına katkılarını kapsamlı bir şekilde araştırdığı "Üniversitelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmedeki Rolü ve Önemi (Muğla Üniversitesi Örneği)" adlı doktora tezi 2000'li yılların diğer dikkat çeken çalışmaları içinde yer almaktadır (Öztürk vd., 2011: 147).

Üniversite-kent etkileşimi ile ilgili çalışmalardan birisi de Sevil Sargın'ın Süleyman Demirel Üniversitesi araştırmasıdır. Sargın'a göre üniversitenin kurulması, herhangi bir yerleşmenin gelişmesine, değişmesine, yeni fırsatların ortaya çıkmasına ortam hazırlayabilmektedir. Bu yeni duruma bağlı olarak kentleşme, hatta kentleşme süreci hız kazanmakta ve bu konumdaki bir yerleşme sadece ekonomik anlamda değil sosyo kültürel anlamda da belirgin bir değişme sürecine girmektedir (2006: 191). Yazara göre 1992 yılında kurulan Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta ekonomisinde ve sosyo kültürel yaşantısında bir değişim süreci yaratmıştır. Üniversitenin şehrin gelişimine en çok ticaret, eğitim, sağlık, ulaşım alanında etki ettiği araştırma sonucunda bulgulanmıştır. Nitekim üniversitenin kurulmasından sonra kentte, kentlere özgü işlevler (lokantalar, kafeler, pastaneler, markalı giyim mağazaları, parklar, bahçeler, sinema, büyük alışveriş merkezleri, modern konutlar, geniş caddeler trafik ışıkları vb.) büyük ölçüde artış göstermiştir (Sargın, 2006: 192). Kısacası, Süleyman Demirel Üniversitesi 14 yıllık süreçte, Isparta'nın kentleşme sürecini önemli ölçüde etkilemiş, kentin mekânsal, ekonomik, sosyal ve kültürel yapısında hızlı bir değişim süreci başlatmıştır (Sargın, 2006: 198).

Nur Görkemli ise Selçuk Üniversitesi'nin kent ekonomisi üzerindeki etkisini araştırmıştır. Görkemli'ye göre üniversiteler, hem kendi harcamaları, hem de çalışan-öğrenci-ziyaretçi harcamaları ile yöredeki pek çok sektörü aktive eder (2011: 138). Selçuk Üniversitesi, yarattığı gelir ve istihdam etkileri ile Konya ekonomisinde önemli bir yer sahiptir. Türkiye'nin en fazla öğrenci sayısına sahip ikinci üniversitesi olan Selçuk Üniversitesi'nin kent içindeki en büyük ekonomik etki yaratan bileşeni, öğrencilerin yaptıkları harcamalardır. Öğrenci harcamaları kent içinde gıda başta olmak üzere barınma, giyim, eğitim, eğlence ve ulaşım gibi pek çok sektörde hareket ve istihdam yaratmıştır (Görkemli, 2011: 143-144).

Üniversitelerin buldukları kente etkisini araştıran bunların dışında pek çok çalışma da vardır. Son olarak üniversitenin kentler üzerindeki etkisini ağırlıklı olarak demografik verilerden yola çıkarak ele alan Şevket Işık'ın "Türkiye'de Üniversitelerin Kentleşme Üzerine Etkileri" makalesine değinilecektir. Işık'a göre üniversitelerin, buldukları kentlere pek çok açıdan etkileri olabileceğini tahmin etmek hiç kuşku yok ki zor değildir. Bu etkilerin en başında, kentlerin nüfus miktarında ve yapısında yarattığı hızlı değişimler gelirken; kent alanının büyümesi, kentsel fonksiyonların çeşitlenmesi ve çok yeni istihdam alanlarının yaratılması, konut piyasasının canlanması, kentsel alan kullanımında önemli yapısal değişimler yaratması da sayılabilir (Işık, 2008: 168). Kısa sayılabilecek bir zamanda, binlerce öğrenciye kavuşan üniversiteler, buldukları kentlerin nüfus artış hızının ve net göç oranlarının yükselmesine yol açmıştır. Bu açıdan bakıldığında, ülkemizde kentlerin büyümesine yol açan sanayi, ticaret, turizm gibi birçok faktöre, yeni kurulan üniversiteleri de eklemek gerekmektedir (Işık, 2008: 177).

1.5. Adıyaman Üniversitesi'nin Altınşehir Mahallesi'ne Etkisi

Adıyaman ilinde Mart 2006 tarihine kadar, Gaziantep Üniversitesine bağlı Adıyaman Mesleki ve Teknik Eğitim Fakültesi, Eğitim Fakültesi, Besni Meslek Yüksekokulu ve Gölbaşı Meslek Yüksekokulu, İnönü Üniversitesine bağlı Fen-Edebiyat Fakültesi, Sağlık Yüksekokulu, Adıyaman Meslek Yüksekokulu ve Harran Üniversitesine bağlı Kahta

Meslek Yüksekokulu'nda eğitim-öğretim hizmetleri sunulmuştur. 17 Mart 2006 tarih ve 26111 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5467 sayılı kanunla 01 Mart 2006 tarihinde Adıyaman Üniversitesi kurulmuştur. (Adıyaman Üniversitesi, 2012a: 6). Adıyaman Üniversitesi'nin kuruluş kanunu ile birlikte; Eğitim Fakültesi, Besni Meslek Yüksekokulu, Gölbaşı Meslek Yüksekokulu, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sağlık Yüksekokulu, Adıyaman Meslek Yüksekokulu, Kahta Meslek Yüksekokulu, Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Fen Bilimleri Enstitüsü kurulmuştur. Ayrıca, 01 Aralık 2006 tarihinde Devlet Konservatuarı ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, 09 Temmuz 2007 tarihinde Tıp Fakültesi, 16 Mart 2008 tarihinde de İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, 25 Kasım 2008 tarihinde Adıyaman Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi, 05 Eylül 2009 tarihinde Güzel Sanatlar Fakültesi, 02 Kasım 2009 tarihinde Teknoloji Fakültesi, 7/5/2010 tarihinde Mimarlık Fakültesi, 4/4/2011 tarihinde Diş Hekimliği Fakültesi, Eczacılık Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü ve Yabancı Diller Yüksekokulu Bakanlar Kurulu'nca kararlaştırılmıştır (Adıyaman Üniversitesi, 2012b: 10).

Üniversite öğrencilerinin sayılarındaki artış yıllara göre şöyledir: 2006'da 3753, 2007'de yılında 4465, 2008'de 6495, 2009'da 9683, 2010'da 11.734, 2011'de 13.506 ve 2012'de 15.326'dır. Bu öğrencilerin 11.000'i kent merkezinde eğitim görmektedirler. Yıllara göre akademik personel sayısı ise şöyledir: 2006'da 72, 2007'de 156, 2008'de 262, 2009'da 343, 2010'da 343, 2011'de 450 ve 2012'de 533 (Adıyaman Üniversitesi, 2013: 39-40). Bu rakamlar, Adıyaman Üniversitesi'nin kurulduktan sonraki yıllarda öğrenci ve akademik personel sayısında ciddi bir artışın gerçekleştiğini ortaya koymaktadır.

Adıyaman Üniversitesi, kentin batı çıkışında (Gölbaşı Yolu) yer alan Altınşehir Mahallesi sınırları içerisinde kalmaktadır. Altınşehir Mahallesi 1993 yılında, üniversite öncesi mahalle olmuş bir yerleşim yeridir. Mahalleyi batı çıkışındaki ana yol ikiye ayırmaktadır. Ana yolun sol tarafında, Eski Altınşehir olarak bilinen bölge yer almaktadır. Bu alanda

1980'li yıllarda yapımına başlanan ve 1990-1992 yılları arasında hanelerin yerleştiği bloklar şeklinde kooperatif evleri bulunmaktadır. 520 daireden oluşan bu alana ilk yerleşenler, mahallenin en eski sakinleridir. 20 yıllık geçmişe sahip olan bu eski yerleşim alanında, günümüzde ev kiralarının görece ucuzluğundan dolayı yoğunluklu olarak üniversite öğrencileri yaşamaktadır

Yukarıdaki bilgileri aldığımız mahallenin on yıllık Muhtarı Ekrem Abacı'nın aktardığına göre 2000 yılında Eski Altınşehir evleri olarak nitelendirilen yer dışında mahallede sadece birkaç bina yer alıyordu. Bunların dışındaki alanlar arpa, buğday, tütün tarlası ve de hayvanların otladığı yerlerdi. Mahallenin 2000 yılında imara açılmasıyla yeni konutlar yapılmaya başlanmıştır. Özellikle 2000-2006 yılları arasında konut yapımında bir hareketlilik yaşanmıştır. Daha çok da kooperatif üyeliği yoluyla konutların yükseldiği mahallede, ilk büyük yapılaşma 2002 yılında yapımına başlanan Bahçeşehir Sitesidir. Mahalle muhtarının da ifadesi ile Altınşehir'in büyümesindeki asıl kırılma noktası Adıyaman Üniversitesi'dir. Üniversite konut yapılaşmasına ve ticari işletmelere çok büyük bir ivme kazandırmıştır. Nitekim ana yolun ikiye ayırdığı Altınşehir'in üniversite tarafında, üniversite öncesinde hemen hemen hiç yapılaşma yokken, üniversite sonrasında onlarca konut yapılmaya başlanmıştır. Üniversitenin yakınındaki fiziki çevreyi nasıl bir değişime uğrattığını, Şekil: 1'de yer verilen üniversite öncesi ve sonrası (2003-2013) uydu görüntüleri de çarpıcı şekilde ortaya koymaktadır. Üniversite 7 yıl içerisinde ulaştığı 15 bin öğrencisi*, çalışanı ve yarattığı katma değer ile, yakın çevresinin ekonomik ve sosyal gelişiminde önemli bir hareketlilik getirmiştir. Özellikle üniversitenin bulunduğu mahallenin nüfusu ve görünümü hızlı bir değişim geçirmiş, bir başka deyişle "üniversite odaklı bir kentsel mekan" oluşmuştur. Nitekim Altınşehir Mahallesi 20 yıl önce 2500 nüfuslu bir mahalle iken, bu sayı 2011 yılı verilerine göre 7125 kişi (Adıyaman İl Nüfus Müdürlüğü) ve TÜİK Gaziantep Bölge Müdürlüğü'nün verilerine göre ise 31 Aralık 2012 itibarıyla de 8454 kişidir (4098 Erkek ve 4356 Kadın).

* Akademi. Adıyaman Üniversitesi Bilim Kültür Dergisi. Yıl: 2. Sayı: 4. Şubat 2013. s. 56.

Altınşehir Mahallesi'ndeki hane sayısı ise 1670'tir. 2013 Eylül ayı itibarıyla bu rakamın 10.000 civarına yaklaştığı tahmin edilmektedir. Bu ciddi artışta en büyük pay üniversiteye ait olmakla birlikte, düzensiz bir yapılaşma içinde olan kent merkezinden uzaklaşmak isteyen sosyo-ekonomik düzeyi yüksek esnaf, memur ve bürokratlar için de Altınşehir cazip bir merkez konumuna gelmiştir.

Üniversite sonrası Altınşehir'de gayrimenkullerde ciddi artışlar gerçekleşmiştir. Aynı zamanda emlak işiyle uğraşan muhtarın ifadesiyle, 2000 yılında 500 metrekaresi 3 milyar (eski para birimiyle) olan arsa, 2013 yılında 300 milyara (eski para birimiyle) yükselmiştir. Bir işletme sahibinin ifadesi ile "Üniversite, Altınşehir'i, ismi gibi 'Altın Şehir' yaptı". Kısacası, özellikle üniversite sonrasında Altınşehir; daha inşaatı tam bitmeden taşınılan 1+1 stüdyo daireler, yurtlar, süpermarketler ve perakende satıcıların yaygın olduğu ve büyük çapta konut yapımının sürdüğü bir kentsel mekana dönüşmüştür.

Adıyaman Üniversitesi'nin mahallenin kentsel gelişiminde meydana getirdiği hız, kendi içinde birtakım çelişkileri de barındırmaktadır. Nitekim tarım arazilerinin imara açılması ve üniversite sonrası artan konut-yurt talebi kentsel mekanın hızlı bir şekilde üretimine neden olmuştur. Mekanın bu hızlı üretim sürecinde, altyapı ve üstyapı hizmetlerinin yeterince gelişmediği gözlemlenmektedir. Ayrıca görece daha düzenli ve kentin varlıklarının tercih ettiği semtte; lüks konut ve siteler arasında kalmış tarım arazileri, yine küçük ve büyük baş hayvanların mahalle aralarında otlatıldığı görüntüler dikkat çekmektedir. Nitekim aynı görüntüleri üniversite yerleşkesinde veya hemen yakınında da görmek mümkündür.

Şekil- 1. Adıyaman Üniversitesi Öncesi ve Sonrası Altınşehir Mahallesi (2003-2013)

1.6. Alan Araştırmasının Bulguları ve Analizi

Adıyaman Üniversitesi'nin yakın çevresindeki kentsel mekan ve sosyal çevreyle olan etkileşimini araştıran çalışmanın bu kısmı, sahada elde edile verilere ve bu verilerin analizine dayanmaktadır. Bu bağlamda 11-12 Mayıs 2013 tarihinde araştırma evrenini oluşturan Altınşehir Mahallesi'ndeki 1670 haneden 200 hane ve yaklaşık 70 işletmeden görüşmeyi kabul eden 62 işletmeye anket uygulanmıştır. Araştırma evrenindeki 1670 hanenin % 10'una karşılık gelen 167 hane örneklem olarak belirlenmiş olup,

araştırmanın güvenilirliğini artırmak için bu sayı 200'e tamamlanmıştır. Anket gerçekleştirilen hanelerin seçiminde, basit (yalın) tesadüfi örneklem tekniği kullanılmıştır.

1.6.1. Demografik Bulgular: Hanelere ilişkin örneklem grubunda yer alan görüşmecilerin % 51'i kadın ve % 49'u erkektir. Görüşülenlerin % 36'sı 35-44 yaş arası, % 19.5'i 25-34 yaş arası, % 18.5'i 18-24 yaş arası ve % 18'i 45-54 yaş arasındadır. Görüşülenlerin çoğunluğu genç, genç yetişkin ve orta yaş grubuna girmektedir. Görüşülen hanelerdekilerin doğdukları ilin başında % 66.5 ile Adıyaman gelmekte, Adıyaman'ı % 6.5 ile Malatya, % 4 ile Şanlıurfa, % 2.5 ile Gaziantep gibi komşu kentler izlemektedir. Görüşülenlerin % 75'i evli ve % 21'i ise bekarıdır. Ailede yaşayan kişi sayısı % 29.4 ile 4, % 22 il 5 kişi, % 19.5 ile 3 kişidir. Mahallede oturanların orta ve de üst sosyoekonomik düzeyde yer almaları, çekirdek aile yapısının ön planda olmasında etkindir. Ayrıca görüşülenlerin eğitim düzeyinin yüksekliği çarpıcıdır. Lise mezunu olanların oranı % 35, fakülte ve üstü % 29.5, ilkokul mezunları ise sadece % 9.5'tur. Eğitim düzeyindeki yüksekliği, görüşülenlerin meslekleri ile yakından ilişkilidir. Bu çerçevede hanelerde görüşmeye katılanların % 27.5 ev kadını, % 17.5 öğretmen, % 8.5 öğrenci, % 8 düz memur, % 7.5 akademisyendir, % 7.5 emeklidir.

İşletimlerde görüşmeye katılanların demografik özellikleri ise şöyledir: Görüşme yapılanların % 68.4'ü işletme sahibi, % 18.3'i çalışan ve % 13.3 ise müdürdür. Görüşülenlerin % 88.3 erkek, % 11.7 kadındır. İşletmelerde görüşülenlerin, % 33.3'ü 25-34 yaş arası, % 26.7'i 35-44 yaş arası, % 20'si 18-24 yaş arası ve % 18.3'ü 45-54 yaş arasındadır. İşletmelerde görüşülenlerin büyük çoğunluğu yani % 90'ı Adıyamanlıdır. Doğdukları yerleşim yeri % 73.3 ile kent merkezidir. Ayrıca görüşülenlerin % 73'ü evli ve % 25'i ise bekarıdır. İşletmede görüşülenlerden iki çocuğu olanların oranı % 26.2, bir çocuğu olanların oranı % 21.2 ve üç çocuğu olanların oranı ise % 13.1'dir. Eğitim açısından ise lise mezunu olanların oranı % 58.3, ilkokul mezunu olanların oranı 11.7 ortaokul, fakülte mezunu olanların oranı ise % 8.3'tür.

1.6.2. Gelire İlişkin Bulgular: Hanelerde görüşmeye katılanlardan 1501-2500 TL arası geliri olanlar % 26.5, 3501-5000 TL arası geliri olanlar % 20.5 ve 2501-3500 arası geliri olanlar ise % 16.5'tir. Az gelişmiş bir bölgede yer alan Adıyaman için bu gelir düzeyi, kentin bütünü ile karşılaştırıldığında oldukça yüksektir. Yine örneklem grubundaki hanelerin % 73.5'nin evinde bilgisayar ve % 51.5'nin evinde de internet bağlantısı bulunmaktadır. Görüşülenlerin % 49.5 SSK, % 31.5, Emekli Sandığı, % 11.5'i Bağ-Kur'ludur. Altınşehir Mahallesi'nde, genellikle site tarzı konutlar bulunmaktadır. Nitekim sitelerde oturanlar % 80'i gibi büyük bir oranı oluştururken, tek binalı apartman dairesinde oturanlar sadece % 11'dir. Ayrıca konutların % 58'i oturan kişilerin mülküyken, % 39.5'i kiradır. Evin edinilme biçimi sorusuna, % 43.1 kooperatif üyeliği, % 27.6 banka kredisi ve % 20.7 birikmiş para kullanarak seçeneklerini belirtmişlerdi. % 80 gibi büyük bir oran üniversitenin kurulduğu yıl olan 2006 yılı ve sonrasında konut sahibi olmuşlardır. Bu rakam üniversite ile birlikte mekanın ciddi bir yapılaşma sürecine girdiğini ortaya koymaktadır. Altınşehir Mahallesi'ndeki hanelerin oturduğu evlerin % 75'i doğalgaz ve % 18'i ise kalorifer ile ısınmaktadır.

İşletmeler için yapılan görüşmede, kira olan işletme oranı % 78.3, işletme sahibine ait olanlar ise % 21.7'dir. İşletmelerin % 28'inde ücretli çalışan bulunmazken; iki işçi çalıştıran % 13.5, bir işçi çalıştıran % 9.8, üç işçi çalıştıran % 8.2'dir. Bu rakamlar, mahalledeki işletmelerin önemli bir kısmı aile işletmesi yahut da küçük işletmeler olduğunu göstermektedir. Altınşehir'de ticari anlamda gelişme dinamiği 2003'ten sonra başlamıştır. Özellikle de üniversitenin kurulduğu yıl olan 2006 ve sonrasında pek çok işletme açılmıştır. Bu dönemde açılan işletmeler, toplam işletmelerin % 82'sini oluşturmaktadır. Açılan işletmeler daha çok kafe, kahve, bakkaliye, fırın, pastane, berber, kırtasiye gibi küçük işletmeler ve bunun yanında büyük market, restoran ve yurt şeklindedir.

1.6.3. Mahalleye İlişkin Bulgular: Görüşme yapılan hanelerden % 66'sı Adıyaman merkezin başka bir mahallesinden bu mahalleye taşındığını belirtirken, % 17.5'lik kesim

başka bir kentin il merkezinden, % 6.5 Adıyaman'ın bir ilçe merkezinden ve de % 5 ile başka bir kentin ilçe merkezinden buraya taşınmışlardır. Mahallenin tercih edilme sebebi olarak, % 23 şehrin kalabalıklığından uzak olmak, % 18.3 işyerime yakın olmak, % 16.8 kendi evime geçmek, % 15.5 okulumu yakın olmak ve % 11.7 burayı sevdiğim için seçenekleri işaretlenmiştir. Üniversitenin varlığı, mahalleyi, üniversitenin idari ve akademik personeli ve öğrencileri için cazip bir yerleşim merkezi yapmıştır. Hızla büyüyen mahallenin en önemli sorunları nelerdir sorusuna, % 20.6 altyapı hizmetlerinin yetersizliği, % 19.5 semt pazarının olmaması, % 12.6 park ve yeşil alan azlığı, % 11.2 çevre kirliliği, % 10.9 sosyo-kültürel olanakların yetersizliği, % 8.9 sağlık ve % 7.7'si de eğitim kurumlarının yetersizliğini ifade etmişlerdir. 20 yıllık bir geçmişe sahip olan, ancak en önemli gelişim ivmesini üniversite ile kazanan mahallede asfalt yol, kaldırım, çevre düzenlemesi gibi altyapı hizmetleri en önemli sorundur. Mahallenin yolları yeni yeni yapılmaya başlandığı görülmektedir. Bunun yanında mahallede park ve yeşil alan da oldukça azdır. Yine üniversite öğrencisi ve çalışanlarıyla da geniş bir nüfusu barındıran mahallede sosyokültürel etkinlikler az ve olanlar da üniversite odaklıdır.

İşletmelerde görüşmeye katılanların mahallede iş yeri açma sebeplerinin dağılımı şöyledir: % 32.2 burasının gelişmeye açık yönü (potansiyeli) olduğunu, % 26.7'si de üniversitenin burada olmasını ve de % 18.3 ise iş kurmak-geçim için mahalleyi tercih ettiğini belirtmişlerdir. Müşterilerinin en çok kimlerden oluştuğu sorusuna % 33.8 öğrenciler, % 29'u üniversite personeli, % 24.2'si aileler ve % 13'ü diğer esnaf, emekli ve yoldan geçenler yanıtını vermişlerdir. Bu rakamlar üniversite öğrenci ve personelinin, işletmeler açısından önemli bir potansiyeli oluşturduğunu ortaya koymaktadır. İşinden memnunum veya çok memnunum diyenlerin oranı % 67.3, memnun değilim veya hiç memnun değilim diyenler % 19.7, "orta halli" veya "idare eder" ifadelerini kullananlar ise % 13'tür. Mahallenin en önemli sorunları nelerdir sorusuna, % 32.2 altyapı yetersizliğini, % 18.5 park-yeşil alan azlığını, % 17.7 çevre kirliliğini, % 9.8 semt pazarının olmamasını, % 7.2 sağlık kurumlarının azlığını, % 5.9 sosyo-kültürel olanakların yetersizliğini ve de % 5.9 su kesintisini belirtmiştir.

Mahallenin sorunlara ilişkin veriler, hanelerde görüşmeye katılanların verdiği yanıtlarla benzerlik taşımaktadır.

1.6.4. Üniversite-Mahalle İlişisine Ait Bulgular: Adıyaman Üniversitesi'nin mahalleye etkisi noktasında, görüşülen hanelerin genelinde olumlu bir yaklaşım vardır. Nitekim olumlu diyenlerin oranı % 48.5, çok olumlu diyenlerin oranı % 15.5, olumsuz diyenlerin oranı % 15.5, çok olumsuz diyenlerin oranı ise sadece % 4.5'tir. Üniversiteye ilişkin hem olumlu—hem olumsuz bir yaklaşıma sahip olanların oranı ise % 7'dir. Olumlu ve çok olumlu diyenlerin öne çıkan yargıları şunlardır: "Üniversite burayı geliştirdi", "sosyo-kültürel etkinlikler arttı", "canlılık geldi", "maddi açıdan burası kalkınıyor", "ekonomik kalkınma ve gelişme oldu", "modernleşti", "ticaret ve inşaatı canlandırdı", "buralar değer kazandı" "kafe, ev gibi alanlar gelişti", "değişiklikler üniversite sayesinde oluyor", "kültürel etkileşimi ve gelişimi hızlandırdı", "yaşam düzeyi yükseldi", "öğrencilerin çoğalması mahallenin büyümesini sağladı", "maddi açıdan burası kalkınıyor", "burayı iyi duruma getirdi", "marketler açıldı". Olumsuz ve çok olumsuz diyenlerin öne çıkan yargıları şunlardır: "öğrencilerin olumsuz davranışları", "ahlaki açıdan olumsuzluk getirdi", "çevrede gürültü arttı", "kiralar arttı", "her taraf yurt yapılmış", "öğrencilerin komşuları rahatsız etmesi". Hem olumlu ve hem olumsuz diyenlerin öne çıkan yargıları şunlardır: "hareketlik oldu, ancak sakinliğimizi bozuldu" "mahalle gelişme gösterdi, ancak ahlaki bozukluk oldu", "ekonomi canlandı, ancak öğrencilerin çevreye verdiği rahatsızlıklar arttı". Üniversitelerin kurulduğu yerlerde, üniversiteye ve özellikle üniversitelilere ilişkin bazı geleneksel değer yargıları oluşabilmekte ve bu olumsuz değer yargıları zamanla değişime uğramaktadır. Ancak verilerde ortaya koyduğu gibi, üniversiteye ilişkin olumlu bir algının varlığı ciddi bir oranı oluşturmaktadır. Özellikle de bu çevrede oturanların sosyo-ekonomik düzeylerin görece yüksek olmasının da işareti olan, "olumlu üniversite algısı", üniversitenin yakın çevresindeki sosyo-kültürel gelişmeyi sağlama noktasında atacağı adımlarda destekleyici ve de kolaylaştırıcı olabilir

Adıyaman Üniversitesi'nin mahallenin gelişimine etkisi konusunda görüşülen işletmelerin ise tamamına yakını (% 96.7) olumlu görüş bildirmişlerdir. Bu etkinin hangi alanlarda gerçekleştiği sorusuna verilen cevapların dağılımı ise şöyledir: % 29.8 ticaret, % 24 inşaat, % 16.5 sosyo-kültürel gelişim, % 14.3 eğitim, % 11.1 ulaşım, % 9.6 sağlık. Ayrıca üniversitenin Adıyaman ekonomisinde önemli bir rol oynamaktadır ifadesine katılanlar hanelerde % 89.5 ve işletmelerde % 88.1 gibi bir oranı oluşturmuştur.

Üniversiteye ilişkin olumlu algı, anket formunda yer alan diğer soruların yanıtlarında da tespit edilmiştir. Nitekim üniversite öğrencileriyle komşu olma konusu noktasında, hanelerin % 31.5'i olumlu, % 14.5'i çok olumlu, % 13.5'i olumsuz, % 9'u çok olumsuz ve % 29'u ise fark etmez yanıtını vermiştir. İşletmelerdeki görüşülenlerin ise % 35'i olumlu, % 5'i çok olumlu, % 25'i olumsuz, % 10'u çok olumsuz ve % 25'i ise fark etmez yanıtını vermiştir. Üniversite öğrencileri ile komşu olma konusunda genel anlamda hem hanelerde hem de işletmelerde olumlu bir yaklaşım ya da karşı olmadığını ortaya koyan fark etmez seçeneği çıkmıştır. Olumsuz yaklaşıma sahip olanların oranı ise oldukça düşüktür.

Görüşmeye katılan haneler, üniversitede çalışan bekar memur veya çalışanlarla komşu olmayı nasıl karşılırsınız sorusuna da % 26 olumlu, % 8 çok olumlu, % 11.5 olumsuz, % 4 çok olumsuz ve % 47 fark etmez yanıtını vermişlerdir. İşletmelerde yapılan görüşmelerde ise % 45 olumlu, % 1.7 çok olumlu, % 21.7 olumsuz ve % 30 fark etmez sonucu çıkmıştır.

Anket formunda yer verilen *"Çocuğumun veya yakınlarımla Adıyaman Üniversitesi'ne gitmesini isterim (isterdim)"* ifadesine hanelerdeki görüşmecilerden katılanlar % 64.5'ken, katılmayanlar % 22.5 ve kararsız kalanlar ise % 13'tür. İşletmelerdeki görüşülenlerin ise % 90'ı, *"Çocuğumun veya yakınlarımla Adıyaman Üniversitesi'ne gitmesini isterim (isterdim)"* ifadesine katılmışlardır. İşletmelerde görüşülenlerde bu ifadeye katılımın yüksek çıkmasını, işletmelerde görüşülenlerin % 90 gibi bir oranının Adıyaman doğumlu olması ile ilişkilendirmek mümkündür. Zira bu oran, üniversitenin Adıyaman doğumlu olanlar tarafından daha çok sahiplenildiğini ortaya koymaktadır.

Son olarak katılımcılara, üniversitede gerçekleştirilen bilimsel, sanatsal, kültürel, sportif gibi etkinliklerden bilgi sahibi olup olmadıkları, etkinliklere katılımları ve de hangi tür etkinliklere katıldıkları sorulmuştur. Hanelerdeki görüşmecilerden etkinliklerden bilgi sahibi olanlar % 53, bilgi sahibi olmayanlar ise % 47'dir. Bilgi sahibi olanların üniversitenin düzenlediği etkinliklere katılma oranı % 49'dur. Katılımı gerçekleştirilen etkinliklerin % 55'i bahar şenliği-konser, % 34.2'si panel-konferans ve % 8.4'ü sinema-tiyatro etkinliğidir. İşletmelerde görüşmecilerden bilgi sahibi olanlar % 68, bilgi sahibi olmayanlar ise % 32'dir. Bilgi sahibi olanların üniversitenin düzenlediği etkinliklere katılma oranı % 51.7'dir. Katılımı gerçekleştirilen etkinliklerin % 65'i bahar şenliği-konser, % 21.5'i panel-konferans ve % 13.5'i sinema-tiyatro etkinliğidir. Bu veriler, üniversitenin gerçekleştirdiği etkinlikleri başta yakın çevresine duyurmada ve de bireyleri bu etkinliklere katmada, daha etkili yöntemleri geliştirmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

2. SONUÇ

Günümüz Türkiye'sinde üniversitesi olmayan kent (şehir) kalmamıştır. Bir kent merkezine veya ilçeye üniversite ve onun birimlerini (fakülte, yüksekokulu gibi) kurmak, uzun yıllar siyasetin temel argümanlarından birini oluşturmuştur. Üniversite kavramına, daha çok o kente gelecek olan öğrenci sayısı, akademik ve idari kadro sayısı olarak bakılmıştır. Dolayısıyla üniversitenin varlığı, ekonomik ve sosyal yönden yeterince gelişmemiş yerlerde yaşayanlar için önemli bir anlam taşımıştır. Ancak üniversitenin asıl işlevi, gerekli bilimsel ve kurumsal altyapı hizmetlerinin önemli ölçüde tamamlandığı bir zeminde, akademisyenlerin özgürce bilim üretme ve bu bilimin toplum yararına sunulmasıdır. İşte üniversite bu işlevini sağlıklı bir şekilde gerçekleştirirse, çevresinin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimine beklenen katkıları sunabilir.

Bu çalışmada, 2006 yılında kurulan Adıyaman Üniversitesi'nin yakın çevresindeki Altınşehir Mahallesi'ne olan etkisi fiziksel, demografik, sosyal ve kültürel boyutlarla

araştırılmıştır. Altınşehir Mahallesi, üniversite öncesi küçük bir mahalleyken, üniversite sonrasında yaklaşık üç kat artan nüfusu ve konut alanları ile dikkat çeken bir yerleşim yeri haline gelmiştir. 2013 yılı itibariyle Altınşehir, Adıyaman'ın en büyük mahallerinden biri konumundadır. Altınşehir Mahallesi'ndeki en önemli değişim dinamiği, Adıyaman Üniversitesi'nin varlığıdır. Üniversitenin kısa sürede katlanan öğrenci, akademik ve idari personel sayısına koşut olarak, konutlar dışında öğrenci yurtları, stüdyo daireler, pastane, kafeterya, küçük ve büyük marketler, restoranları ile mahalle ciddi anlamda fiziki değişim geçirmiştir. Nitekim, araştırma verileri ortaya koyduğu gibi üniversitenin kurulduğu yıl ve sonrasına ev satın alanların oranı % 80'dir. Ayrıca üniversitenin kurulduğu yıl ve sonrasına işletme açanların oranı ise % 82'dir. Ancak mekânın bu kadar hızlı değişimi beraberinde; siteler arasında otlayan hayvanlar, konutlar arasındaki tütün, buğday ve mercimek tarlaları, altyapı ve üstyapı yetersizliği gibi birtakım çelişkileri de getirmiştir.

Kısacası, Adıyaman Üniversitesi, başta yakın çevresi olmak üzere, kentin gelişiminde önemli bir değişim dinamiği ortaya çıkarmıştır. Sonraki yıllarda da bu değişim dinamiğinin süreceği açıktır. Bu nedenle söz konusu değişimin, diğer toplumsal boyutlarla da bütünleşerek devam etmesi; bu değişimi rasyonel, planlı ve sağlıklı bir zemine çekecektir. Kuşkusuz üniversite, kent bileşenlerinden sadece biridir. Dolayısıyla üniversite-kent etkileşiminin istenen yönde değişim, gelişim ve toplumsal yarar sağlaması; yerel yönetim, valilik, sivil toplum örgütleri, üniversite öğrencileri, akademisyenler ve kentli yurttaşlar gibi bileşenlerin, bu sürece aktif bir şekilde dahil edilmesiyle yakından ilişkili olacaktır.

KAYNAKÇA

- Bal. H. (2003). *Kentsel Yapı ve Kentlileşme Süreci (Isparta-Van Karşılaştırılması)*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Benevolo. L. (2006). *Avrupa Tarihinde Kentler*. Çev., Nur Nirven, İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Childe. G. (1950). The Urban Revolution. The Town Planning Review, Vol. 21, No. 1, Liverpool University Press Published. 3-17.
- Deveci, A. (2011). "Kentlerin Kökeni ve Tarihi." Kent Sosyolojisi. (Der.) Fatime Güneş, Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları. 26-49.
- Erkan. R. (2002). *Kentleşme ve Sosyal Değişme*. Ankara: Bilimadamı Yayınları.
- Ertürk, H. ve Sam, N. (2009). *Kent Ekonomisi*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Görkemli. H. N. (2011). *Üniversiteler ve Kent Ekonomisi -Selçuk Üniversitesi Örneği*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Güçlü, S. Ö. (2002). *Kentlileşme ve Göç Sürecinde Antalya'da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gültekin. N. vd. (2008). Üniversitelerin Kuruldukları Kent'e Katkıları. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 24: 264-269.
- Huot, J. L. (2000). İlk Aşamalar, *Kentlerin Doğuşu*. Çev., Ali Bektaş Girgin, Ankara: İmge Kitabevi.
- Işık. Ş. (2008). Türkiye'de Üniversitelerin Kentleşme Üzerine Etkileri. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10 (3): 159-181.
- Kartal. S.K. (1978). *Kentleşme ve İnsan*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.
- Katoğlu, M. (1997). "Cumhuriyet Türkiye'sinde Eğitim, Kültür ve Sanat." Çağdaş Türkiye 1908-1980, Türkiye Tarihi 4. (Der.) Sina Akşin, İstanbul: Cem Yayınevi. 391-502.
- Keleş, R. (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R. (2008). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.

- Kıray, M.B. (1982). "Toplumsal Değişme ve Kentleşme." *Kentsel Bütünleşme. (Der.)* Türköz Erder, Ankara: Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Yayını. 57-66.
- Kıray, M.B. (2007). *Kentleşme Yazıları*. İstanbul: Bağlam Yayınevi.
- Korkut, G. (2011). *Üniversite Yerleşkelerinin Kentsel Mekan Kurgularının Biçimlenmesinde Kentin Etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk. S. vd. (2011). Anadolu'da Kurulan Üniversitelerin İllerin Sosyo-Ekonomik Yapılarına Katkıları. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8 (16): 145-158.
- Sargın. S. (2006). *Şehirleşme-Üniversiteler, Üniversitelerin Şehirleşmeye Etkileri (Isparta Örneği)*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Sezal. İ. (1992). *Şehirleşme*. İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- Tekeli, İ. (2011). Kent Toprakları Sorunu, *Kentsel Arsa, Altyapı ve Kentsel Hizmetler*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları. 17-43.
- Thorns. D. C. (2004). *Kentlerin Dönüşümü Kent Teorisi ve Kentsel Yaşam*. Çev., Esra Nal-Hasan Nal, İstanbul: Soyak Yayınları.
- Adıyaman Üniversitesi (2012a). *2012 Yılı Performans Programı*. www.adiyaman.edu.tr.
- Adıyaman Üniversitesi. (2012b). *2011 Yılı İdare Faaliyet Raporu*. www.adiyaman.edu.tr.
- Adıyaman Üniversitesi (2013). *2013 Yılı Performans Programı*. www.adiyaman.edu.tr.
- Akademi (2013). Adıyaman Üniversitesi Bilim Kültür Dergisi. Yıl: 2, Sayı: 4, Şubat 2013.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Human-nature and human-human relationship is basis of social life. This relationship takes place in a space and time. The establishment of the dominance over nature by Human beings gave rise to the phenomenon of urbanisation. As is known this way of life was the cause of both the emergence of produce to feed more number of population and the marketing of surplus production. Because of this there took place migration from villages to towns and from there to larger settlements. Mode of production plays a key role in the development of urban spaces. However, education, politics and culture factors which have a major impact as well.

Universities are those institutions which are most capable to produce science. Scientific production is the main purpose of universities. At the same time universities contribute to social, economic and cultural development of the cities and region in which they are established. Adıyaman University which was founded in 2006, began to come forward as a dynamic institution for the development of the close surroundings and the city. The increase of the number of students and academic and administrative staff Adıyaman University in a short period of time is the essential component of this dynamism. Subject of this study is Adıyaman University's impact on the close surrounding in the urban space and the social environment. For this reason, interviews were conducted with 200 households and 62 businesses in Altınşehir District in which Adıyaman University is situated. The interaction between the university and the surrounding area has been analyzed in the light of the data that have been obtained by the survey conducted. As a result of the research, it has been asserted that within seven years after its establishment Adıyaman University with its 15,000 students and employees has brought a mobility to the urban's economic and social development.

Method

The research, which investigates the interaction of urban space and social environment of close surrounding of Adiyaman University, is based on the survey data and the analysis of the data. In this connection, from 11 to 12 May 2013, in Altınşehir District 200 households and 62 businesses have been delivered the questionnaire. Questionnaires collected from research field, were analyzed by using the SPSS.

Findings

With the foundation of Adiyaman University physical appearance of Altınşehir district has undergone a significant change. While a small district, it has been noticed that after the establishment of the University in Altınşehir the population and residential areas increased about three times. From 2013, Altınşehir District is one of the biggest districts in Adiyaman. The most important dynamics of change in Altınşehir District is the presence of the Adiyaman University. Altınşehir District has undergone an important physical change as the numbers of the students and academic and administrative staff of the University increased. Houses, dormitories, studio apartments, bakeries, cafes, grocery stores and restaurants are reflections of this change. Thus, as revealed by research data, the number of those who purchased houses after the foundation of the University increased by 80 per cent. Additionally, the number of those who have opened a business after the foundation of the University increase by 82 per cent.

This research aimed at the investigation not only of physical aspects of the process of the changes but also aimed at taking into considerations almost all aspects of social changes. For this reason, the impact of the University on the development of socio-cultural environment, the perception of the University and the University-environment interaction have been analyzed. In the Interviews conducted in the households and business in the close surrounding of the University, it has been asserted that there exists a positive perception of the University. In particular, because the socio-economic

levels of the residents of this neighborhood are relatively high, this may support and facilitate the University's steps to improve socio-cultural development in the close surroundings.

Conclusion

In today's Turkey, every city has a university. One main argument the politics put forward was to found a university and its units (faculty, college) in the center of the city or in the counties. The notion of the university has been taken in the sense of the number of students, academic and administrative staff to come to the city. Therefore, the presence of the university had an important meaning in the view of those who live in the economically and socially underdeveloped areas. However, the main function of the university is to provide academic staff with sufficient scientific and institutional facilities that enable them to produce their scientific work freely and give it to the benefit of society. If the university fulfills this function as good as possible, it contributes to economic, social and cultural development of the city.

Founded in Adıyaman, in the Southeast of Turkey, Adıyaman University was subject to great expectation as the city faces migration, rapid urbanization without any sustainable project, unemployment, poverty, social problems and low level social and cultural development. Since its establishment the University has achieved a rapid growth. The dynamism of this change will surely continue in the years to come. The continuation of this is change in combination with other social dimensions will pull the aforementioned change to rational, planned and healthy grounds. Undoubtedly, the university is only one component of those factors which contribute to the development of the urban. Therefore, the change, development and social benefit of the interaction of university-city will depend on the active inclusion of local government, the governor of the city, civil society organizations, university students, academics and other actors as the citizens.

In conclusion, with its 15.000 students, academic and administrative employees and additional values, which it reached within seven years after its establishment, the Adiyaman University has brought a mobility to the urban's economic and social development. Especially the district where the University is established has undergone a rapid change in the population and physical appearance. In other words, the "university-based urban space" has finally emerged.